

Т. В. ЖИБЕР,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”,
пр-т Перемоги, 54/1, 03057, Київ, Україна

Т E T I A N A Z H Y B E R,
Cand. of Econ. Sci., Associate Professor
of the Department of Finance,
Kyiv National Economic
University named after Vadym Hetman,
54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine

УДК 336.52

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИДАТКІВ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА ЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Викладено результати розрахунків видатків з державного бюджету на енергетичний сектор України у період 2002–2017 рр. за бюджетними програмами. Виявлено розбіжності порівняно з видатками на ПЕК за функціональною класифікацією видатків бюджету, наведено їх причини, сформульовано тенденції та перспективи підтримки енергетичного сектору України за рахунок публічних коштів.

Ключові слова: видатки бюджету; бюджетна програма; ПЕК; енергетичний сектор; бюджетна класифікація; бюджетування.

Бібл. 5; рис. 6.

UDC 336.52

TRENDS AND PERSPECTIVES OF THE STATE BUDGET EXPENDITURES FOR UKRAINE'S ENERGY SECTOR

The author presents results of calculations of the state budget expenditures for the energy sector of Ukraine under budget programs during 2002–2017. Discrepancies between the results and expenditures for the fuel and energy complex (FEC) by the functional classification of budget expenditures are detected. Reasons for the discrepancies are presented and trends and prospects of support of Ukraine's energy sector at the expense of public funds are formulated.

Keywords: budget expenditures; budget program; fuel and energy complex; energy sector; budget classification; budgeting.

References 5; Figure 6.

© Жибер Тетяна Василівна (Zhyber Tetiana), 2018; e-mail: tzhiber@gmail.com.

З моменту набуття Україною незалежності її енергетичний сектор залишається державним пріоритетом, вимагаючи постійного регулювання та фінансових ресурсів (бюджетних видатків на паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) [1]). Україна отримала після СРСР ПЕК, який тісно інтегровано в енергетичні системи Росії, Білорусі та Молдови. Енергетична політика Радянського Союзу передбачала концентрацію атомної енергетики на території України, тому після 1991 р. постала потреба в бюджетних коштах на недобудовані Хмельницьку та Рівненську АЕС, які залежали від російської сировини. Певна їх частина йшла на виплати постраждалим та утримання аварійної Чорнобильської АЕС – необхідно було ліквідувати наслідки катастрофи та проводити консервацію енергоблоків. Донецький вугільний басейн вимагав нагальної модернізації та реструктуризації. Залежність від закупівлі газу в Російській Федерації також стала причиною збільшення витрат державного бюджету, частіше квазіфіскальних * [2].

Отже, ці питання були дуже актуальними всі роки незалежності України, тому перебували в полі зору науковців. Колектив авторів під керівництвом С. Плачкової та І. Плачкова створив інтерактивне видання **, в якому детально викладено історію становлення та механізми функціонування українського енергетичного сектору. В. Башко [2] та І. Маскалевич [3] мають ряд аналітичних публікацій з питань приватизації, стратегічного управління і квазіфіскальних втрат в енергетичному секторі. Публікації українських науковців О. Амоші, Д. Бобро, Т. Затонацької, які присвячено ПЕК України, стосуються його економічного розвитку, енергоефективності та питань державного управління. Фінансування паливно-енергетичного сектору за рахунок бюджетних коштів згадується у фундаментальному навчальному виданні щодо бюджетної системи колективу авторів за редакцією С. Юрія [1].

Згідно із затвердженою наказом Міністерства фінансів України бюджетною класифікацією, видатки з бюджету на ПЕК групуються *** у функції з кодом 0400 “Економічна діяльність” за підфункцією “Паливно-енергетичний комплекс”, а у програмній класифікації видатків і кредитування бюджету – за затвердженими бюджетними програмами ****. Складання держбюджету із запропонованих відповідальними виконавцями бюджетних програм дозволяє виокремити за їх назвами (призначенням) видатки на енергетичний сектор України. У дослідженні розраховано такі видатки тільки з державного бюджету України, оскільки фінансове забезпечення національних питань енергетичного сектору стосується загальнодержавних функцій і не було делеговане місцевій владі.

З огляду на це, **мета статті** – визначити тенденції витрачання (інколи разом з кредитуванням) держбюджету на енергетичний сектор у цілому та його окремі складові для встановлення перспектив подальшого навантаження на публічні видатки.

Інформаційною базою для аналізу є розподіл держбюджету за бюджетними програмами з огляду на їх призначення та фактичне виконання за видатками і загального, і спеціального фондів бюджету.

* Втрати держави, які не відображаються у звітності з виконання бюджетів.

** Енергетика: історія, сучасність і майбутнє [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://energetika.in.ua/ua/>.

*** Видатки за функціональною класифікацією видатків і кредитування бюджету : Річний звіт про виконання державного бюджету. – Форма II. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

**** Видатки за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету : Річний звіт про виконання державного бюджету. – Форма II. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

До 2002 р. держбюджет України формувался і виконувався за статтями видатків. Починаючи з 1991 р., звітність про бюджет зберігається у вигляді копій паперових статистичних збірників у Міністерстві фінансів України. Ці публікації випускалися раз на два роки, інформація про публічні фінанси у 1990-х роках була менш доступною і прозорою, ніж нині. У публікаціях окремо наведено дані про виконання зведеного та державного бюджетів України за статтями, і деталізація підстатей не завжди збігалася, хоча їх перелік щороку розширювався. У статистичній звітності про виконання бюджету за певні періоди наголошено на видатках з держбюджету на сфери, які стосуються енергетики. Звіти за той час демонструють видатки на “Народне господарство”, до яких входили і видатки на енергетичний сектор однією укрупненою статтею. У статистичному збірнику “Бюджет України” за 1996–1997 рр. деталізація статей розширюється: у статті “Соціальний захист населення” з’являються такі підстатті, як “Виплати, пов’язані з державним регулюванням цін”, де окремо вказано: тверде паливо і газ становили 2,7% видатків держбюджету. Водночас “Додаткові витрати населення на покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг” у 1996–1997 рр. збільшилися майже втричі в абсолютних показниках і сягнули близько 4,5% видатків держбюджету. У 1997 р. додатково виокремлюється підстаття “Кошти на виплату заборгованості з регресних позовів шахтарям” – 0,3% видатків держбюджету. Видатки на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи і соціальний захист були на рівні майже 8% виплат з держбюджету. Починаючи з 1999 р., статистичні збірники стають щорічними. З 2002 р. Державне казначейство України формувало держбюджет за бюджетними програмами, а через кілька років надало публічний доступ до казначейських звітів про виконання держбюджету.

Видатки з державного бюджету на енергетичний сектор у цілому

У 2002 р. було складено 1,5 тис. бюджетних програм. З них, за нашими підрахунками, 60 стосувались енергетичного сектору. У 2014 р. кількість програм, пов’язаних з діяльністю енергетичного сектору, було укрупнено до 41; 9 з них стосувалися кредитування (яке у 2002 р. ще не виокремлювалось). У 2017 р. відповідних бюджетних програм було 12, а з кредитування – 9. Тенденція до укрупнення бюджетних програм робить публічну інформацію про видатки і кредитування бюджету менш інформативною.

На рисунку 1 показано структуру видатків на енергетичний сектор України і його кредитування, розмежованих за призначенням бюджетних програм. Оскільки розрахунки авторські, то в діаграмі враховано бюджетні кредити в розрізі бюджетних програм, створених за напрямками, з вирахуванням повернутих бюджетних кредитів. Проте повернення бюджетних кредитів у таких масштабах розрахунків у цілому істотно не впливає на вигляд діаграми.

Перший згори сектор діаграми з назвою “Видатки на ПЕК загального значення...” – це відсоток у видатках на ПЕК видатків на бюджетні програми, які стосуються енергетичного сектору в цілому, на зразок “Загальне керівництво та управління у сфері паливно-енергетичного комплексу”, “Розробки найважливіших новітніх технологій у сфері паливно-енергетичного комплексу” або узагальнена бюджетна програма під назвою “Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів та фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури у сфері паливно-енергетичного комплексу й вугільної промисловості”.

Сюди також віднесено програми з надання субвенцій місцевим бюджетам на компенсацію витрат населення на закупівлю палива, оплату тепла та електроенергії. Результати досягнення цілей таких програм важко оцінити не тільки в межах цього аналізу. Узагальнені програми за обсягом фінансування збільшились із 45% у 2002 р. до 90% у 2017 р. від витратів на енергетичний сектор у цілому.

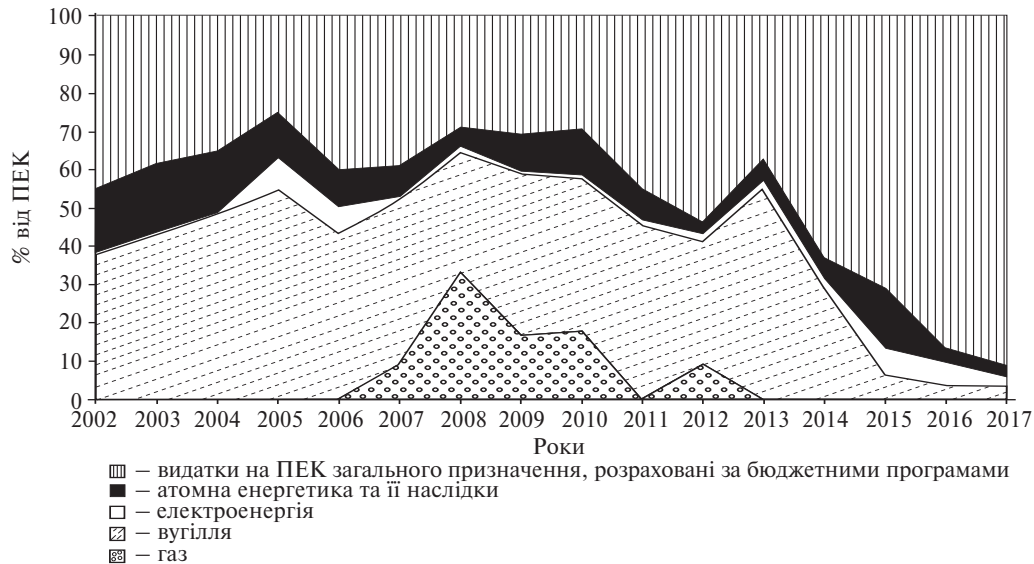

Рис. 1. Структура витратів з держбюджету України на енергетичний сектор у 2002–2017 рр.

Тут і далі побудовано автором за: Витатки за програмною класифікацією витратів та кредитування державного бюджету : Річний звіт про виконання державного бюджету. — Форма II. 1;
Кредитування за програмною класифікацією витратів та кредитування державного бюджету : Річний звіт про виконання державного бюджету. — Форма III. 1.

Другий згори сектор діаграми відображає витатки на атомну енергетику: наприклад, “Внески України до Чорнобильського фонду “Укриття” та до рахунку ядерної безпеки ЄБРР” чи видані кредити на будівництво нових енергоблоків АЕС. Сюди також включено інші витрати на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи та “Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Жовті Води на виконання заходів щодо радіаційного та соціального захисту населення міста Жовті Води”, оскільки врахування будь-яких наслідків використання атомної енергетики робить підхід до групування бюджетних витратів більш наочним.

Третій згори сектор діаграми з назвою “Електроенергія” — інша електроенергетика, крім атомної. В основному ці витатки стосуються будівництва електромереж та енергоблоків (у 2005–2006 рр.), а в подальшому — надання бюджетних кредитів на модернізацію гідроелектростанцій і будівництво високовольтних мереж. У 2008 р. у кредитуванні бюджету було сформовано бюджетну програму “Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні” згідно з проектом, що ґрунтується на результатах підписання кредитної угоди між Україною та МБРР. У 2009 р. спочатку на неї виділили кредитів у розмірі близько 1 млн. грн., у 2010 р. — 1,8 млн. грн., у 2011 р. — 200 млн. грн., у 2012 р. — 335 млн. грн., у 2013 — 350 млн. грн., у 2014 — 456 млн. грн. У 2017 р. бюджетні кредити на цю програму становили 180 млн. грн. На рисунку 2 показано динаміку виданих бюджетних кредитів на модернізацію та будівництво у сфері електроенергетики в абсолютних показниках.

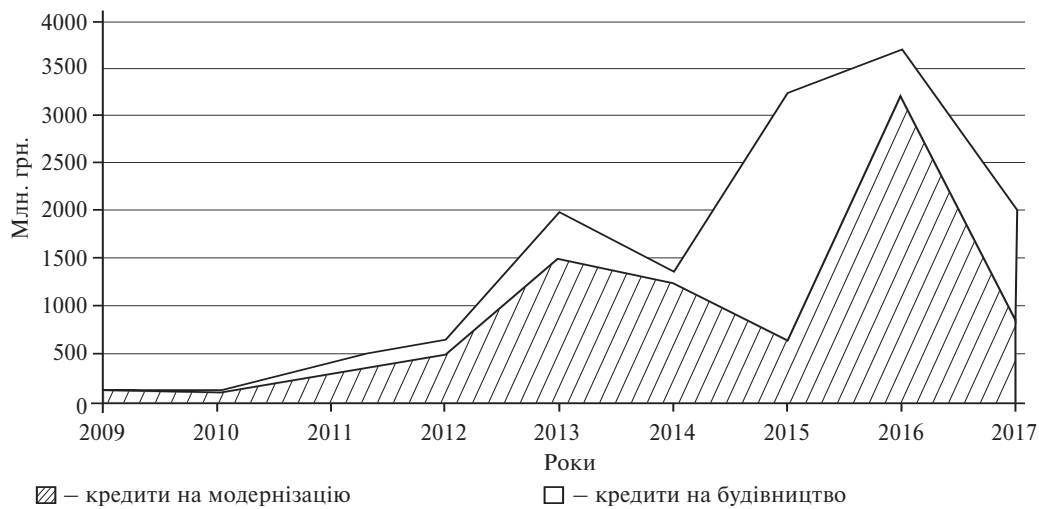

Рис. 2. Видані бюджетні кредити на модернізацію та будівництво у сфері електроенергетики (без урахування погашення)

За останні п'ять років у звітах з кредитування за бюджетними програмами * у більшості бюджетних програм повернення кредитів у сфері енергетики не виокремлювали. Так, програма “Виконання боргових зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії, з метою реалізації проектів соціально-економічного розвитку”, яку можна пов'язати з бюджетною програмою у кредитуванні з видачі кредитів під державні гарантії у 2013 р., з'являється у відповідальному виконанні Міністерства енергетики та вугільної промисловості України у видатках бюджету за програмною класифікацією, але не у кредитуванні. Конкретизованими бюджетними програмами з електроенергетики у 2017 р. є виданий кредит ПАТ “Укргідроенерго” на 595 млн. грн. і погашений ним кредит на 285 млн. грн. Моніторинг протягом багатьох років показує зміну підходу до забезпечення фінансовими ресурсами потреб електроенергетики – поряд з видатками бюджету на управління за програмою “Керівництво та управління у сфері регулювання енергетики та комунальних послуг” посилюється і роль кредитування. Це може означати прихований бюджетний дефіцит, адже зовнішня валютна позиція говорить, по суті, про фінансування бюджету **. Окремого дослідження вимагають причини загальної нестачі коштів від тарифів на забезпечення транспортування електроенергії під час електропостачання в Україні та додаткова потреба у кредитних коштах для модернізації електромереж.

Вугільну галузь (див. рис. 1, четвертий сектор діаграми згори) розглянемо окремо далі. У нижній частині діаграми на рисунку 1 з'являються бюджетні видатки на програму “Компенсація НАК “Нафтогаз України” різниці між цінами закупівлі імпортованого природного газу та його реалізації суб'єктам господарювання на виробництво теплової енергії, яка споживається населенням” у 2007–2010 рр. та у 2011 р.

* Кредитування за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету : Річний звіт про виконання державного бюджету. – Форма III. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

** Наприклад, у 2017 р. з п'яти бюджетних програм для повернення бюджетних кредитів за загальнодержавними видатками було виконано лише одну (на 14%).

Розрахунок видатків за змістом бюджетних програм дозволив порівняти їх з видатками бюджету, показаними у звітах про виконання держбюджету за функціональною класифікацією * (рис. 3). Значне розходження в абсолютних показниках функціональної та програмної класифікацій видатків бюджету пояснюється тим, що в українських бюджетних звітах субсидії на закупівлю палива чи користування електроенергією належать до соціальної сфери, а субвенції для них – до міжбюджетних трансфертів, тоді як за економічним змістом ці видатки означають перекладання на бюджет виплат виробникам енергопослуг, тобто їх приховане дотування ** з боку держави. За результатами публічної звітності про виконання бюджетів, і навіть за результатами поточного обліку з виконання держбюджету, не можна чітко виокремити розмір “дотацій” кожному виробнику, як і провести детальний аналіз їх обґрунтованості. Саме тому розрахований за бюджетними програмами варіант видатків на ПЕК пропонується як більш наближений до реальної суми, ніж видатки за функціональною класифікацією.

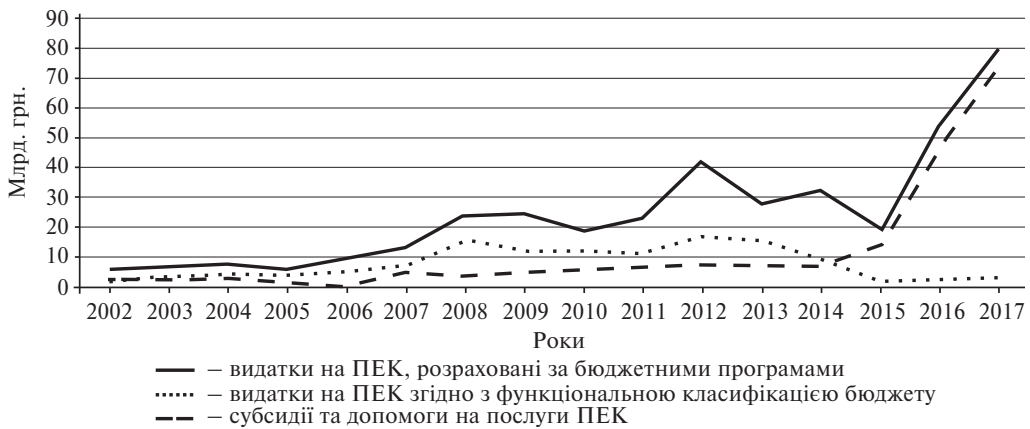

Рис. 3. Видатки на ПЕК за бюджетними програмами та функціональною класифікацією видатків бюджету у 2002–2017 рр.

На діаграмі за 2015–2017 рр. графічно зображено наслідки цінової політики і політики у сфері субсидіювання населення, а також перенесення видатків на кредитування в енергетичній сфері, починаючи з 2014 р. (на рис. 3 кредитування не враховано).

На рисунку 4 показано динаміку видатків на ПЕК за функціональністю, розрахованих за програмою бюджетної класифікації видатків і кредитування, у загальних видатках держбюджету з урахуванням бюджетних трансфертів (адже при обчисленні видатків ураховують субвенції на субсидії з оплати енергопослуг та енергоносіїв місцевим бюджетам). Діаграма не показує стійкої лінійної тенденції видатків за бюджетними програмами енергетичного сектору. За функціональною класифікацією їх частка в загальних видатках бюджету рухається до зменшення через скорочення прямих видатків і у зв'язку з переходом на інші способи фінансування.

* Видатки за функціональною класифікацією видатків і кредитування бюджету : Річний звіт про виконання державного бюджету. – Форма П. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

** Дотація суб'єкта господарювання з боку держави на покриття збитків, завданих унаслідок державної політики.

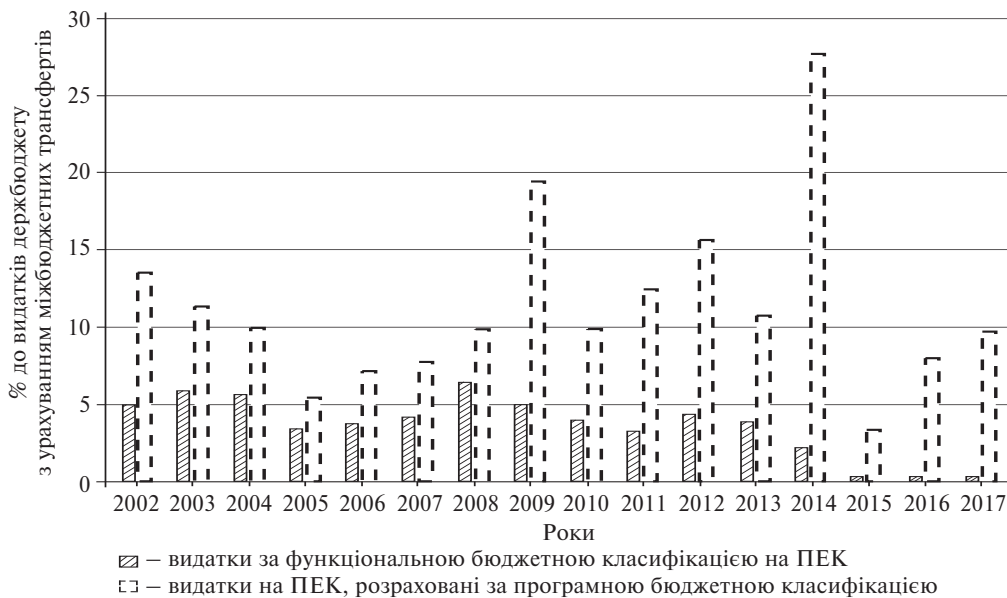

Рис. 4. Частка видатків на енергетичний сектор у видатках державного бюджету у 2002–2017 рр.

Висока частка розрахованих витрат у 2014 р. означає, що видатки на цільові субвенції для субсидування енергопослуг для населення, видатки на повернення боргів, видатки на впровадження Енергетичної стратегії до 2030 року виявилися більш захищеними, ніж видатки за іншими бюджетними програмами держбюджету в найбільш кризовий період.

Підтримка державним бюджетом вугільної галузі

Прямі відкриті видатки з держбюджету на вугільну галузь за аналізований період були найбільшими серед усіх секторів ПЕК. Причин для цього кілька, і перша – закриття та утримання шахтоподібних виробок. Вугілля у пластах, які офіційно були розроблені на сході України, стало занадто дорогим, а шахти, згідно із звітністю, – нерентабельними та небезпечними. Після набуття незалежності та в умовах економічної кризи питання діяльності шахт у східних регіонах України постали дуже гостро, тому у відкритій у 1996 р. МБРР кредитній лінії на суму 2 млрд. дол. було передбачено в тому числі й закриття шахт, реструктуризацію вугільної галузі з адаптацією населення міст (переважно шахтарів та їхніх сімей). Кредитна лінія не спрацювала – було виділено всього 300 млн. дол. (близько 5%) [4] – здебільшого через незацікавленість місцевих керівників у прозорій реструктуризації вугільної галузі. На той період уряд проводив політику “збереження вугільного паритету”, залишаючи регіон без стратегії переорієнтації та енергоефективності, наслідком чого стали багаторічні протести і соціальна криза у середовищі шахтарів через неефективну роботу підприємств. У 1996 р. у звітах про виконання бюджету однією з перших з’явилася стаття (нині бюджетна програма) “На реструктуризацію вугільної галузі”, яка досі фінансується. Ці видатки включають у себе не тільки закриття шахт, але й подальшу постійну стабілізацію закритих гірничих виробок: потрібно з них безперервно відкачувати воду та здійснювати інші вартісні операції, щоб не допустити екологічної катастрофи. Кожні подальші роботи з видобування вугілля збільшують такі видатки і підвищують ризики зсувів ґрунтів тощо. Приватні

вугільні підприємства не зобов'язані утримувати закриті виробки довічно, тобто і після закриття. Державні вугільні підприємства, яких у 2017 р. залишилось 11, тримають на балансі процес відкачування води із закритих гірничих виробок. Наслідкові видатки вугільної галузі назавжди покладено на плечі платників податків України. Видатки на реструктуризацію вугільної галузі, які у 2010–2013 рр. перевищили 1 млрд. грн., у 2016 р. впали до 106 млн. грн., а у 2017 р. зросли до 244 млн. грн. Найвищий їх рівень був у 2013 р. – 0,07% ВВП. Однак недофінансування чи нехтування цими видатками (наприклад, несплата вугільними підприємствами за електроенергію для насосів чи відмова в обслуговуванні цього обладнання) не тільки вносять дисбаланс у розрахунки в енергетичному секторі в цілому, але й наражають на небезпеку населення пришахтних територій. Так, у 2017 р. виконувалася бюджетна програма “Запобігання виникненню надзвичайної ситуації у зв'язку із затопленням шахт Первомайсько-Стаханівського вугледобувного регіону” на суму 9 млн. грн.

Другою вагомою причиною видатків на вугільну галузь є компенсація собівартості вугілля державним і приватним шахтам. З 1998 р. у звітах про виконання держбюджету окремою статтею було виділено допомогу вугільним підприємствам у вигляді дотацій. Обґрунтування та прозорість розрахунку цієї компенсації також вимагають окремого аналізу [5]. На рисунку 5 показано динаміку видатків за відповідними бюджетними програмами, починаючи з 2002 р.

Рис. 5. Фінансова допомога вугільній галузі у розрізі двох бюджетних програм у 2002–2017 рр.

Додатково до цих наскрізних видатків є кілька періодичних напрямів витрачання бюджетних коштів на вугільну галузь.

1. Бюджетні видатки і кредити вугільним підприємствам на заробітну плату шахтарям (у I півріччі 2018 р. прямі видатки на погашення заборгованості по зарплаті шахтарям було заплановано в розмірі 365 млн. грн.). Приклад оперування бюджетними коштами у цій сфері: у 2017 р. з 806 тис. грн., запланованих на повернення державними підприємствами ПЕК боргу перед бюджетом за бюджетною програмою з кредитування “Повернення безвідсоткових бюджетних позик, наданих у 2004 році підприємствам державної форми власності паливно-енергетичного комплексу та у 2005 році підприємствам та організаціям вугільної промисловості на погашення заборгованості із заробітної плати працівникам”, було повернуто 118,5 тис. грн. (14% від плану). Проте якщо врахувати інфляцію, то виданий 13 років тому кредит являє собою квазіфіскальні втрати держави.

2. Забезпечення Державної воєнізованої гірничорятувальної служби (ДВГРС), інших систем реагування та попередження аварій і катастроф відбувається за бюджетною програмою “Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах”. У 2017 р. її видатки становили майже 288 млн. грн. – проти 430 млн. грн. у 2013 р. Бюджетна програма затверджується з 2002 р., знову (після відсутності у 2007–2009 рр.) вона з’явилась у законі про бюджет 2010 р. із сумою 275 млн. грн.

3. Видатки на діяльність НКРЕКП. Комісія – відповідальний виконавець бюджетної програми “Керівництво та управління у сфері регулювання енергетики та комунальних послуг”: у 2016 р. на неї було витрачено 53 млн. грн., а у 2017 р. – 102 млн. грн. Енергетична система України має надто негнучкі зв’язки між поставальниками сировини, виробниками та продавцями послуг. Вільний ринок енергопослуг у країні досі не сформовано.

На рисунку 6 показано співвідношення видатків на вугільну галузь за групами призначення до ВВП за період 2002–2014 рр., до укрупнення бюджетних програм.

Рис. 6. Склад видатків на вугледобувну галузь з держбюджету та їх частка у ВВП

Запровадження з 2002 р. складання і виконання держбюджету за бюджетними програмами значно розширило можливості для аналізу бюджетних видатків на енергетичну сферу. Поступове укрупнення цих програм з 2015 р. не дозволяє сторонньому спостерігачеві аналізувати призначення бюджетних видатків з держбюджету на попередньому рівні деталізації та знижує прозорість бюджетних звітів. Проте з 2017 р. вугільну промисловість у назвах бюджетних програм почали відділяти від паливно-енергетичного комплексу в цілому. Наприклад, одна з програм профільного міністерства називається “Загальне керівництво та управління у сфері паливно-енергетичного комплексу та вугільної промисловості”.

Висновки

Частка бюджетних видатків на ПЕК, згідно з офіційною звітністю за функціональною класифікацією, становить близько 1% видатків держбюджету. Розраховані бюджетні видатки за бюджетними програмами становили від 3–5% до 27%, найчастіше – близько 10%. Розрахунок дозволяє сформулювати подальші тенденції бюджетних видатків на енергетичний сектор, які можна згрупувати так.

1. Підтримання на попередньому рівні та висока ймовірність збільшення видатків на вугільну галузь. Ці видатки залишаться постійними, навіть якщо Україна відмовиться від використання вугілля з міркувань збереження екології на території вугільних розробок.

2. Видатки, пов'язані з наслідками використання атомної енергетики, а також у найближчому майбутньому становитимуть частину публічних коштів. Хоча уряд може використовувати компенсаторні схеми (наприклад, дозволити захоронення ядерних відходів на території України та направити отримані від цього кошти на боротьбу з наслідками використання атомної енергетики). Проте з точки зору соціальної ефективності ситуація з атомною енергетикою стала прокляттям для України.

3. Збільшення видатків на будівництво та модернізацію електромереж, які виглядатимуть як погашення кредитів, можливо, обтяжених валютними ризиками.

4. Невизначена ситуація із субсидіями населенню на оплату послуг енергосектору. Збільшення тарифів вимагає негайного реагування, отже, розробки ефективного механізму соціального захисту громадян, а різке збільшення розмірів субсидування – нового ефективного механізму компенсації населенню високих тарифів через неспроможність бюджету витримати цей тягар. Спосіб прямого дотування з бюджету підприємств – виробників енергопослуг є менш заплутаним, проте тільки за умови постійного професійного, незалежного аудиту їх діяльності, адже вугільним підприємствам уже дотують собівартість вугілля, але прозорість і обгрунтованість розрахунку компенсацій завжди породжували запитання.

Енергетичний сектор України не здатний забезпечити власну самокупність. Приватні підприємства претендують на державну допомогу поряд з державними. Деякі галузі вимагають особливих умов забезпечення фінансовими ресурсами через фіксацію цін чи гарантування обсягів закупівель послуг: “Роттердам+”, “зелений тариф” тощо. Головною причиною збитковості енергетичного сектору публічних фінансів України вважаємо недобросовісну конкуренцію через відсутність справжнього вільного ринку енергопослуг з ефективними і прозорими компенсаторними механізмами.

Список використаної літератури

1. Бюджетна система : підруч. ; [за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія]. – К. : Центр учбової літератури. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 871 с.
2. Башко В. Квазіфіскальні витрати та бюджетні субсидії: скільки коштує “безкоштовний” сир // Дзеркало тижня. – 2016. – № 24–25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dt.ua/columnists/kvazifiskalni-vitrati-ta-byudzhetni-subsidiyi-skilki-koshtuye-bezkoshtovniy-sir-208247_.html.
3. Маскалевич І. Шахти: (до)продаж поцупленої коняки... // Дзеркало тижня. – 2013. – № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dt.ua/energy_market/shahti-do-prodazh-pocuplenoyi-konyaki-_.html.
4. Юхимчук В.М. Розвиток відносин України та МБРР / Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива : зб. матер. IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Вип. 3. – Острог : Нац. ун-т “Острозька академія”, 2013. – С. 162–165.
5. Ткачук Т., Ніцович Р. “Чорні діри” країни: чому Україна досі дотує державні шахти // Економічна правда. – 2018. – 10 січня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/01/10/632715/>.

References

1. *Byudzhetna Systema* [Budget System]. V.M. Fedosov, S.I. Yurii (Eds.). Kyiv, Center for Educational Literature, Ternopil, Ekonomichna dumka, 2012 [in Ukrainian].
2. Bashko V. *Kvazifiskal'ni vytraty ta byudzhetni subsydii: skil'ky koshtue "bezkoshtovnyi" syr* [Quasi-fiscal expenditures and budget subsidies: how much "free" cheese costs]. *Dzerkalo tyzhnya – Mirror Weekly*, 2016, No. 24–25, available at: https://dt.ua/columnists/kvazifiskalni-vitrati-ta-byudzhetni-subsidiyi-skilki-koshtuye-bezkoshtovniy-sir-208247_.html [in Ukrainian].
3. Maskalevych I. *Shakhty: (do)prodazh potsuplenoi konyaky...* [Mines: sale (after-sale) of a stolen horse...]. *Dzerkalo tyzhnya – Mirror Weekly*, 2013, No. 34, available at: https://dt.ua/columnists/kvazifiskalni-vitrati-ta-byudzhetni-subsidiyi-skilki-koshtuye-bezkoshtovniy-sir-208247_.html [in Ukrainian].
4. Yukhymchuk V.M. *Rozvytok vidnosyn Ukrainy ta MBRR* [Development of relations between Ukraine and IBRD]. Proceedings from: *Mizhnarodni vidnosyny i turyzm: suchasnist' ta retrospektyva. IV Vseukrains'ka naukovo-praktychna konferentsiya* [International relations and tourism: the present and the retrospective. IV All-Ukrainian scientific and practical conference]. Ostroh, National University of Ostroh Academy, 2013, Iss. 3, pp. 162–165 [in Ukrainian].
5. Tkachuk T., Nitsovykh R. *"Chorni diry" krainy: chomu Ukraina dosi dotue derzhavni shakhty* ["Black holes" of the country: why Ukraine still subsidizes state mines]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*, January 10, 2018, available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/01/10/632715/> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 2 липня 2018 р.
The article was received by the Editorial staff on July 2, 2018.*
